UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ambrosius Calepi/||nus Bergomates: professor de||uotus ordinis Eremitarum sancti Au/||gustini: Dictionum latinarum e greco || pariter diriuantiu[m]: earu[n]de[m]q[ue] interpre/||tationu[m] collector ...

Calepino, Ambrogio

[Wien], 1512

VD16 VD16 C 227

N Ante O

urn:nbn:de:hbz:466:1-97871

Visual Library

liſandrū intuentē purpurā eius ꝛ nitorē corporis/ſcʒ Cyri. Col.li.ij. Vex ex his maxime ſerendū qđ robꝰ dicitˀ cum ꝛ pondere ꝛ nitore preſtat.

Niteo es.nitui.ſplendidus cultus politus ſum. Hinc niteſco/nitidꝰ fio. Cōpoſita ſunt: Eniteo/qđ eſt extra ſeu valde niteo: per trāſlationē vō Enitere ſignificat celebrē eſſe. Cice.lib.iiij.ad herē. Nunc hoc ſigni eſt ipſos artis ſcriptores non putaſſe vnum potuiſſe in omnibus elocutionis partibus enitere. Hinc enite/ teſco. Sal. Poſtremo ceſar bellū exoptabat vbi vir/ tus eniteſcere poſſet Interniteo/in medio niteo. Pli nius. Tūc em̄ tellure internitēt: quia his vētis maxi/ me arene mouentur. Et habent pe.cor.

Nitidus a.um.ſplēdidus. Col.lib.ij. Far qđ appellatˀ cluſinū candidioris ꝛ nitidi coloris. Hinc nitiditas. Actius: Forme nitiditate precharus regi.

Nitido as.nitidū facio. Col.lib.xij. Ferramēta deterſa nitidentur atq̃ rubigine liberentˀ.

Nitedula/animal muris exigui genꝰ: ſicut docet Ser. Cice.pro ſex. Vt illa ex vepreculis extracta nitedula rempu.conaretur arrodere. Eſt ꝛ Nitedula cicinde/ la que noctu lucet.

Nitria/egypti regio: ꝛ nomen duarum vrbium: ſupra memphim.

Nitrum/vt quidā putant a nitria vbi naſci ſolet dicitˀ: hoc nō multū diſtat a ſalis harmoniaci ſpecie qđ nō nulli exiſtimāt eſſe ſalis genus. Sicut em̄ ſal in litto/ re maris feruor cōficit ſolis durando in petrā aquas marinas: ita in nitria vbi eſtate pluuie pliriores tellu rem infundunt: ardor nimiꝰ aquas excoquit in petrā ſali ſimillimā/ſed nihil gelidi rigoris nihil ſalſi ſapo/ ris habentē: que tamē iuxta naturā ſalis durare in ca liditate: ꝛ nubiloſo aere fluere ac liq̃ſcere ſolet. Sunt qui dicant nitrū apud medos caneſcentibus ſiccitate cōuallibus fieri. Pli.lib.xxx.. Sal. Et nitrū ſulphuri concoctū in lapidē vertitˀ. Et itē liquatū coquentes ex eo vaſa faciūt. Ex nitro medicine fiūt ꝛ ſordes veſtiū corporūq̃ lauantˀ. Vñ apud Eſaiā: Si laueris te ni/ tro: ꝛ multiplicaueris tibi herbā borith maculata es iniquitate tua coram me.

Nix quaſi noua: greci em̄ νεόν nouū dicunt. Antiq̄ ta/ men Ninguis is.declinabant.

Niueus a.um.qđ eſt ex niue vt maſſa niuea.licet quan/ doq̃ pro candido ponatur.

Niualis ꝛ hoc niuale eiuſdē ſignificati: vt aqua niualis. Gel. Qui aquā niualē frugibus ſane ꝛ arboribus fe/ cundaʒ diceret: ſed hominibus potu nimio inſalubrē eſſe. Colu.lib.iiij. Niuale celū dixit qđ ſepe niues in/ ducit. Ait enim: Celuʒ porro neq̃ niuale vinea/neq̃ rurſus eſtiuoſum deſiderat.

Niuatus a.um.qđ eſt niue refrigeratū. Sue.in Nero. Refotus ſepiꝰ calidis piſcinis/ac tpe eſtiuo niuatis.

Niuoſus a.um. Locꝰ in quo ſunt frequētes niues.

Niueo es.xi.ctū.a quo Cōniueo.vide in dictiōe nicto.

N Ante O

No nas aui.atū.cū cōpoſitꝰ.vide in dictiōe Nato as.

Nobilis/quaſi noſcibilis a noſco. Vnde ꝛ pro noto po/ nitur. Virgi. Eſt locus italie medio ſub mōtibus al/ tis nobilis. Sic illuſtris/egregius/inſignis/ p̄cipuꝰ/ ſingularis cognitionis nō meriti ꝛ laudis noīa ſunt: q: tam de flagitioſis q̄ͣ de claris dici inueniuntˀ. Vñ ꝛ pro digno ꝛ excellenti in quacūq̃ re ponitˀ ſiue bo/ na ſiue mala. De bona: vt cū ad generis dignitatē re fertur. Sal. Nobili genere natus fuit. De mala. Li/ ui. Nobilis ille clade romana locus. Mar. Nobilis hec eſſet pietatis rixa duobus.i.excellens ꝛ digna no titia. Hinc nobilitas q̄ eſt generis vl̄ alteriꝰ rei excel/ lētia ꝛ dignitas. Col.lib.iiij. Dep̄hēdi pōt nobilitas in guſtu. His ꝯtraria ſunt Ignobilˀ ꝛ ignobilitas.

Nobilito as.nobilem facio/dignitatem addo/decoro. Apul. Quē nō excellentia generis/ſed mores/virtu/ teſq̃ nobilitauerūt. Aliq̄n notū facio. Cice.li.ij.offi. Teſtis eſt phalaris cuius eſt p̄ter ceteras nobilitata crudelitas. Huius cōpoſitū eſt: Denobilito: qđ eſt vi tupero. Terē.in eu. Tu iam pendebis qui ſtultū iſtū adoleſcentulū denobilitas flagitijs.

Noceo es.cui.citū. Nocere ſignificat obeſſe. Col.li.ij. Nō nocebitur ei nocturnis roribus alijſve ex cauſis dum a pecore ꝛ auibus vindicetˀ: ſignificat etiā a ma/ leficio nō abſtinere. Vnde nocētes dicūtˀ qui iniuriā aut maleficiū cōmiſerūt. Innocētes qui ab omni iniu ria ꝛ maleficio abſtinēt. Innocētia/integritas. Sal. Vbi que metellus agebat ex nuncijs accepit ſimul et de innocētia ſua certior roma factus diffidere. At tū demū verā deditionē facere conatus eſt.

Nocuus/qui nocet. Innocus qui nō nocet. Quādoq̃ tamen paſſiue ſumitur.

Noctua/auis: a tempore noctis dicta quo canit vl̄ vo/ lat. Prouerbiū eſt noctuas athenas portas: ac ſi di/ ceretur: Aquā mari iungis. Ferunt enim noctuaruʒ maximā copiā athenis eſſe.

Nocticorax ſeu nycticorax/coruus nocturnus interp̄ta tur: nigra auis ac ſola clamans ꝛ nocte volat. Ny/ ctos νυκτοσ.nox latine dr̄. Hiero.in Deutro. Tā̄q̃ diuerſa inter ſe ponit/noctuā/nycticoracē ꝛ veſperti/ lionē: ſed corrupte ſic dicitˀ: nam. Suidas νυκτικο/ ραξ ειδοσ ορνεου ερημικου ο τασ οικου με/ νασ φευγων των οικιων ταισ ερημοισ.

Noctiluca.pe.pro.dicitˀ luna que noctu lucet. Quo et noīe dictū eſt animal paruū qđ eſtate dum volitat lu cet. Alio noīe nitedula appellatˀ.

Noctiuagus pe.cor.qui nocte vagatur.

Noctu pro nocte noīaliter vtebantˀ antiqui. Quadri/ garius. Cōuenit ſenatū noctu multa domū dimitti. Plau.in Mene. Haud falſuʒ euenit ſomniū qđ no ctu hac ſomniaui. Noctu vō aduerbiū ſignificat per noctē. Sal. Diu noctuq̃ laborare/feſtinare. Aliquā do nox pro noctu: vt eſt in.xij.tabulis. Si nox furtuʒ factuʒ ſit/ſi in aliquis occiſit: iure ceſus eſto. Vbi in actiuū dixerūt ab is: ꝛ occiſit pro occidit.

Nocturnus a.um.qđ eſt noctis: vt nocturna lux. Sic a die diurnus. Claud. Oīa q̄ ſenſu voluuntˀ vota diur/ no. Tēpore nocturno reddit amica quies.

Nocteſcere/eſt obtenebrare. Furius: Omnia nocte/ ſcunt tenebris caliginis atre.

Nodus ꝓprie ligatura q̄ nō facile ſoluitˀ. Vnde enodo as. A cuius ſimilitudine nodus in arbore dicitˀ groſ/ ſior ille quaſi callus vbi veluti colligati ſimul rami eſſe apparebāt. Col.lib.iij. Eius imā partē quam in terrā dimiſſurus es acutiſſima falce iuxta nodū rotū/ da plaga amputato, hinc eſt vetus illud prouerbiū. Nodū in ſyrpo queris. Per trāſlationē vō nodꝰ ac/ cipitur pro enigmate ſeu queſtione aliqua difficili, Et nodus in exercitu dicitˀ denſa peditū ml̄titudo/ꝙ nō facile poſſit reſolui. Nodꝰ herculis dicitˀ in quo neq̃ principiū neq̃ finis conſpicitˀ quaſi indiſſolubilis ſit. A nodus fiūt/Enodis/inenodabile/internodiū. No dulus diminutiuū a quo aliud Nodellus. Nodoſus a.um.qđ multos habet nodos.

Nodo as.nodos facio: ligo in nodos. Lactā. de opi. Deꝰ igitˀ ſolidamēta corporis que oſſa dicuntˀ noda/ ta: ꝛ adiuncta inuicē neruis alligauit atq̃ conſtruxit. Virgi.lib.iiij. Crines nodantˀ in aurū. Huius cōpoſi ta ſunt Enodo: qđ nodatū erat ſoluo. Per tranſlatio nem ſignificat declaro/expono. Gel.lib.j. Ad hunc modū Julianus enodabat dijudicabatq̃ veterū ſcri ptoꝝ ſentētias quas apud eū adoleſcētes lectitabāt. Cice.lib.ij.ad herē. Deinde cōtrarie legis enodabi/ mus voluntatē ꝛ eā trahemus ad noſtre cauſe cōmo/

dum. Interdū Enodare eſt ſine nodis qui in arbori/
bus ſunt facere. Col.li.vj. Que vlmus appoſitione
vnde prouenerint leuiſſime virge falce debēt enoda/
ri. Cōnodo ⁊ innodo ſunt eiuſdē ſignificationis cum
ſimplici: ⁊ habent penul.pro.

Noegeū/amiculi genus candidi. Vñ etiā pro candido
q̄nq̄ȝ ponit̄. Liui. Lachrymas de ore noegeo terſit.

Noes/fluuius thracie in iſtrū fluens.

Noeole/papille que ex faucibus caprarū depēdēt/bar/
baſirilium vocatur.

Nome vlcera q̄ depaſcunt/vorantq̄ȝ ſecūdo corpus.

Nomades penul.cor.populi in ſcythia europe: quorū
vita omnis in paſcendis gregibus habet̄. Sunt etiā
populi in ethiopia: vt Pli.lib.vj.ſcribit. Hier. No
mades ⁊ troglodyte ⁊ ſcythe ⁊ hunoꝝ noua feritas
ſemicrudis veſcūtur carnibus. Dicti nomades a v̄/
bo greco νεμω quod eſt paſco.

Nomen/quaſi nouimē a noſco: quia noticiā faciat: naȝ
per id quicquid nominamus agnoſcit̄. Vel nomē di/
citur notamē. Aut a greco qđ eſt ονομα abiecta o.
Et habet multas ſignificationes: quaꝝ vna talis eſt
que ineſt appellationi rerū omniū. Eſt em̄ nomen ꝓ/
priū vocabulū ſingulorū. Virgi. Cui nomina mille:
mille nocēdi artes. Idē: Nomē aui referēs priam⁹.
Verba autē noſtra rerū nomina ſunt: vt ſalio/curro.
Vtiq̄ȝ his oib⁹ noib⁹ res ſignificant̄. Vñ is ſapiētiſ
ſimus iudicatus eſt q̄ rebus noia iposuit. Vñ omne
qđ loq̄mur.i.omnes partes oratiōis rerū noia ſunt.
Alia nois ſignificantia eſt qua vnā partē oratiōis ex
octo videmus eſſe ſignatā: vt nomē/ꝓnomē/v̄bum.
Tertia nois ꝓprij vt hois ⁊ deorū. Quarta quadri
pertita eſt: qua vna queq̄ȝ perſona ſine alterius com/
munione ſignat̄. Qđ Cice.lib. Rhe. ſic diffinit. No
men eſt qđ vnicuiq̄ȝ pſone attribuit̄ quo queq̄ȝ ſuo ꝓ
prio ⁊ certo vocabulo appellat̄. Ergo vt propriū p/
ſone hoc nomen ⁊ certū ſit per quattuor tendit̄. Pre
nomen/nomen/cognomen ⁊ agnomē: Prenomē in/
terdū vna/interdū duabus/interdū tribus litteris cō
tinetur. C. vt Caius. Gn. Gneus. Sex. Sextus. Fu/
itq̄ȝ nōnulla ratio p̄nois. Nā ⁊ quintū ideo dixerunt
ꝙ quinto fortaſſis loco natus eſſet Luciū ꝙ in initio
lucis exortus. Gneū a corporis effigie. Cognomen
maiorū eſt tractū ex familia vel ſanguine: vt Corne/
lius ex cornelijs. Nomen vt propriū perſone eſt qđ
propriū gentilitiū: hoc eſt qđ originē gētis vel fami/
lie declarat. vt Cice. Scipio. Agnomen extrinſecus
venit. Et hoc tribus modis. Aut ex animo vt ſupb⁹/
pi⁹. Aut ex corpore vt: Craſſus/pulcher. Aut ex for/
tuna: vt Africanus/Gotticus/Aſianus/ Numātin⁹
a deuictis gētibus: ſed hoc raro vſurpat̄. Cognomē
nāq̄ȝ ſiue cognomentū poti⁹ q̄ȝ agnomen dicit̄. Cice.
Scipio ille cui africano fuit cognomē. Idē: Teq̄ȝ nō
cognomen ſolū athenis deportaſſe ſed humanitateȝ
⁊ prudentiā intelligo. His quattuor partibus pſone
propriū ⁊ certū nomen includit̄: vt publius p̄nomē
nomen ſcipio. Cornelius cognomē. Africa/agnomē.
Qui autē p̄nomē/nomen ⁊ cognomen tm̄ ponunt di
cunt publius p̄nomē eē. Cornelius nomē: ſcipio cog
nomē. Et nomē quidē atq̄ȝ cognomen omniū eiuſdē
familie cōmune erat: p̄nomen v̄o tm̄ ſingulorū. Et iō
propriuȝ nomen quo ſeinuicem gentiles vocabant.
Vir. Pater appellabat ex duobus filijs/alterum pu
bliū/alterū Luciū. Nec aliter inter ſe fratres ipi vo/
cabāt. Quidā etiā a veſtimēto cognomē ſortiti ſunt:
vt Antonius/Caracalla. Quidā a pecore minori: vt
porcius/ſcropha. Quidā a pecore maiori: vt Equiti⁹
Taurus. Quidā a piſcibus: vt ſergius/orata/ Mu/
rena. Quidā ab arboribus: vt Fronditius. Quidaȝ
ab ea re quā optime ſereret: vt Fabius/Lētulus. Ci.
A pinſendo pilūnus qui primus pilū inuenit ⁊ mul/
ta hmōi. Eſt quādo nomē pro decore/cognatiōe ⁊ di
gnitate ponat̄. Virgi. Auulſumq̄ȝ humeris caput ⁊
ſine noie corpus. Interdū pro generoſitate. Idē lib.
ij.geor. Aut pomis ſua noia ſeruāt. Interdū pro no/
bilitate generis: ex qua fit nomē qđ famā ſignificat.
Idem: Et nos aliquod nomēq̄ȝ decuſq̄ȝ geſſimus. Et
illud: Melius eſt nomen bonū q̄ȝ diuitie multe. In/
terdū pro gente. Virgi. Noſtrūq̄ȝ in nomen ituras.
Interdū pro debitore ſeu debito aut credito qđ fene
rauimus: quoniā noia eoꝝ q̄ vſuras ſoluturi erant in
calēdario feneratoris ſcribebāt̄. Et ſimili modo qui/
cūq̄ȝ aliquid debebat. Cice. lentulo: Vt bonū nomen
exiſtimet adeptus.i.bonus debitor. Sue. Et q̄ in ſin
gulos annos ſtipendij noia impoſuit.

Nomino as.appello/nomē impono. Lactā.lib.iiij. Si
autē diuinus nō ſit ne deus quidē ſit: vnde ipſa diui/
nitas noiatur. Hinc denoio: qđ idē eſt qđ nomio ſeu
nomen alicuius habeo. Col.li.iiij. Quippe vniuerſe
regiones/regionūq̄ȝ ſingule pene partes habēt pro/
pria vitiū genera: q̄ cōſuetudine ſua denoiant.

Nominatim per ſingulorū noia. Pli. Cum villico oēs
nominatim aſſignati eſſent. Dicit̄ tamē ⁊ de vno: vt
tenens cruentū pugionē Brutus nominatim cicero
nem inclamauit. Cice.lib.iij.offi. Quicquid enim eſt
in p̄dio vitij id ſtatuerūt ſi vēditor ſciret niſi noiatim
dictum eſſet p̄ſtari oportere.

Nomēclator/a noie calādo.i.vocando qui memoriter
vnūquēq̄ȝ noiatim vocare didicit: vt puta in foro re/
os: in ꝯuiuio ꝯuiuas. Apul. Et ad nomēclatorē mox
citati venerunt. Horū opera vtebātur potiſſimum
candidati/vt ſibi in prenſando ſuffragatores noia ci/
uium ſuggererēt. Vnde laudatur Cat. ꝙ legē ſerua
uerit q̄ cādidato nomenclatores adeſſe vetat/vt per
ſeipm̄ ſine nomēclatore noiatim ſalutaret ciues ro/
manos. hi ⁊ farctores quoq̄ȝ dicebant̄: q2 ſalutatorū
noia: vt ait Feſtus: velut infarcirent petitorū aurib⁹.
Hinc nomēclatio ⁊ nomēclatura ꝓ nūcupatiōe ⁊ no
minatione. Col.lib.iiij. Quare prudētis magiſtri eſt
eiuſdem nomēclationis aucupio quo potiri nequeat
ſtudioſos non demorari. Pli.lib.ij. Iouem quidem
aut mercuriū aliter ve alios inter ſe vocari ⁊ eſſe cele
ſtis nomēclature.

Nomos/latine lex dicitur.

Nomodidactes/qui legem docet.

Nomophylaces/legum cuſtodes ⁊ ſeruatores. ᾱπου
νομου. a lege ⁊ φυλαξ. cuſtos. Col.lib.xij. Nō ſa
tis viſum eſt bonas leges habere niſi cuſtodes earū
diligētiſſimos ciues creaſſent: quos greci nomophy/
lacas appellant.

Nomothete/latine legiferi dicuntur. Vnde Solō no/
mothetes dictus.

Nomentū/oppidū in latio non procul ab vrbe roma.
Mar. Si vicino tibi nomēto rura colunt̄. Hinc no/
mentana via rome qua itur nomentum. Et nomenta/
ni qui nomentū habitant.

Nō/negatiua dictio/accōmodari poteſt indicatiuo: vt
Nō tulit ātigenes: Optatiuo: Nō mihi ſi cētū lingue
ſint oraq̄ȝ centū. Subiunctiuo: vt Nō illa quiſq̄ȝ me
naue per aſtū Ire neq̄ȝ a terra moneat ꝯuellere funē
Que ſi negationi p̄ponat̄/affirmat: vt non nihil tibi
debeo.i.aliq̄d tibi debeo. Cum v̄o poſtponit̄ magis
affirmat q̄ȝ ſi p̄poneret̄: vt ſi dixero: Nihil nō tibi de/
beo. ſignificat em̄/oē tibi debeo. Oui.li.iij.faſ. Mul
ta tibi memores nil nō debem⁹ eliſe.i. debem⁹ mlta
tibi cū fueris de nobis merita: ſed eliſe debem⁹ oia.

Non modo/ſignificat non ſolum: vt non modo te dili/
go/ſed etiā amo. Quādoq̄ȝ ponitur pro neduȝ. Tre
bonius Ciceōri: Nō enim neſcis quanti te faciā: ⁊ q̄ȝ
ꝓ veterrimo amore omnibus tuis etiā minimis cō/
modis nō modo tanto bono gaudeā.

Nonnunq̄ ſignificat aliquā̄do.

None/quaſi noue propter initiū obſeruatiōis. Vel ꝙ ab eo die ſemꝑ ad idus nouē dies putent̄: ſicut apud thuſcos ꝙ hi nono quoq̄ die regē ſuū ſalutabāt ⁊ de proprijs negocijs conſulebant. Vel ideo none dicte ſunt ꝙ ante diem nonū ſunt ſiue a noua luna cum pō tifex eo die nouam lunā obſeruaret ⁊ viſam regi ſacri ficulorum indicabat.

Nonacris/locus in arcadia. Victru. Eſt in arcadia no/nacris noīata q̄ habet in mōtibus ſtillātes ex ſaxo fri gidiſſimos humores. Hec autem aqua Stygoſydor appellat̄/qua neq̄ argenteū neq̄ eneū neq̄ ferreum vas pōt ſubſiſtere/ſed diſſilit ac diſſipat̄. Conſeruare aūt ⁊ eā ↄtinere niſi vngula mulina nil poteſt.

Normādia/regio gallie vltra Sequanā flumen: q̄ a Carolo magno deuicta fidē chriſtianā ſuſcepit.

Norwegia regio in europa ſeptentrional' verſus oceanum germanicum ſita.

Norma fabrorū inſtrumentuꝫ habens duo latera: quo omnia dirigunt/metiunturq̄ q̄ ⁊ Regula dicit̄. Vn̄ q̄ recta dimēſaq̄ ſunt normā habere dicūtur. Cice. in Le. Nūq̄ ego dicā. C. Fabriciū. M. Curiū. Tulliū coruncanū quos ſapiētes maiores noſtri iudicabāt: ad iſtorū normā fuiſſe ſapientes. Per trāſlationē ṽo ponit̄ ꝓ recta vite via. Hieroñ. diminutiuo vſus eſt. Si q̄d in hac normula apoſtolice vite ⁊ religiōis diſ/penſatione/correctiōe vel mutatiōe indiget: ep̄o ṽro ↄmitto. A norma fiūt adiectiua Abnorme ⁊ enorme

Normatus a. um. qd̄ eſt regulatū ⁊ directū. Col. li. iiij. Antiquā illā ciconiā infixim⁹ vt tanq̄ ſuppoſito vaſi ad perpendiculū normata inſiſteret..

Noricū pe. cor. regio in europa: vt lib. ij. ſcribit Ptole. limites habet ab occaſu Enū fluuiū: q̄ medius eſt int̄ Vindelicos ⁊ Noricos A ſeptētrione Danubiū: ab ortu ſolis mōtē Cetiū q̄ pānoniā ſuperiorē diſtermi/nat a norico A meridie montē Curuancā qui eſt ſuꝑ Iſtriā. Eā nūc regionē pleriq̄ Bauariaꝫ appellant. Unde fit noricus a. um. Hora. lib. j. car. Quas neq̄ noricus deterreret enſis.

Noſos grece/latine morbus. Noſema atis. morb⁹ egritudo Noſeo egroto. Noſemos/egrotus: Noſem/taicus/valitudinarius.

Noſecomion/hoſpitale/languētiū villa ⁊ domicilium ad qd̄ diuertunt egrotātes paupes. Hiero. ad Oceanum Cētū q̄ habere poterat/diſtribuit/ dilapidauit ac vendidit ⁊ in pecuniā cōgregatū vſibus pauperū ꝑparauit. Et primo omniū noſecomion. i. languētiū villā inſtituit/in q̄ egrotātes colligeret de plateis: et conſumpta lāguoribus atq̄ inedia miſeroꝝ membra refoueret.

Noſco is. noui/notū: qd̄ ⁊ gnoſco dicit̄. Vn̄ Agnoſco ⁊ cognoſco ⁊ ignoſco. Significat autē noſcere vltra notā ſignificationē carū habere. Virg. lib. iiij. geor. Et patriā ſole ⁊ certos nouere penates: habet ⁊ alia cōpoſita: vt Dignoſco/internoſco: inter alios noſco Cice. i. Lel. Secerni autē blandus amicus a vero et internoſci tam pōt adhibita diligētia. Pernoſco/ꝑfecte noſeo. Col. lib. vij. Itaq̄ ſicut romani ꝑceperunt ipſe quoq̄ cēſeo tā pecoꝝ q̄ agroꝝ cultū pernoſcere. Fit autē noſco a greco/ Nam greci γνωσκειν dicūt cognoſcere. γνωσον cognitum γνωσιν noticiam προ γνωστικα ſigna. Hic latini veteres nō noſco/ ſꝫ gnoſco dicebāt ⁊ gnotū/cognitū. Et gnoro ꝓ ſcio.

Noſcito as. pe. cor. freq̄ntatiuū a noſco. Plau. in Ciſ. Nūc veſtigia ſi q̄ ſūt noſcitabo. Liui. li. iij. Circūſpectare oib⁹ fori ꝑtib⁹ ſenatorē raroq̄ vſq̄ noſcitare.

Noto as. eſt frequētatiuū a noſco. Priſ. In quo ſiliter eſt notandū ꝙ cū a notu ſit deriuatū: corripuit tn̄ pe. Nec mirū Cōpoſita em̄ a notus mutāt o in i cor. vt Agnitus/cognitus cum ignotus ſeruauerit o. Eſt autem notare aīaduertere. Lactā. li. ij. Curſus ſideꝝ ⁊ defect⁹ notauerūt. ꝑ tranſlationē ſcripſit. Ci. Aulo. Ceci. Deinde vt eā in ciuitatē boni viri ⁊ boni ciues nulla ignominia notati nō reuertant̄: in quā tot ſcelerū condēnati reuerterūt. Sumit̄ qñq̄ ꝓ Intitulare/ inſcribere. Hiero. in ꝓlogo. ſuꝑ Salo. In ꝓuerbijs notant̄ ꝓuerbia ſalomonis. Qñq̄ ꝓ Facere. Lactā. lib. iiij. Qui ſignū hoc veri ⁊ diuini ſanguinis in ſummo corporis ſui notauerint. Poteſt etiaꝫ dici a nota deriuatū: vt ſit notare ſignū notam ve apponere. Iuue. Sed q̄ fabrici⁹ cenſor notet. Lactā. lib. iiij. ꝓprie Cuius rei figurā etiā iudei nūc exhibēt cū limina ſua de cruore agni notāt. Et notare eſt ab alio dictata cōſcribere. Vn̄ q̄ dictat ſcriptor. Qui ṽo ſcribit notarius appellat̄. Itē Notare ignominia afficere. Cicero Sed notandā putaui libidinē nimiā. Cōpoſita hui⁹ verbi ſunt Annoto/cōnoto/denoto/prenoto/antenoto ſeu anteſigno. Subnoto. Mar. Et nō ſobria ver/ba ſubnotaſti/habentq̄ pe. cor.

Note vocant̄ vulgo çiphere: quas teſte Euſebio prim⁹ Tyro Cicer. libertus inuenit. Sue. de Ceſa. Extant ⁊ ad ciceronē. itē ad familiares domeſticos de reb⁹ in quibus ſi qua occultius ꝑferēda erant ꝑ notas ſcripſit: hoc eſt ſic ſtructo litterarū ordine/ vt nullū ṽbuꝫ effici poſſet: q̄ ſi q̄s inueſtigare ⁊ perſeq̄ vellet quartā elementorū litterā. i. d ꝓ a. ⁊ perinde reliquas cōmutet. Gel. de notis Ceſaris ſic ſcribit: In ep̄lis Ceſar̄ inueniūtur littere ſingularie ſine coagmētis ſyllabarum/ex quibus verba cōfici nulla poſſunt. Curi⁹ Cice. ꝓ ſcriptura poſuit Quare mi. Cite. perſeuera cōſtāter nos ↄſeruare. Et Sulpitio ſucceſſori Nos de meliori nota cōmēda. Qñq̄ nota dicit̄ ſignū ſeu macula qua res ipſa notat̄. Eſtq̄ tam in aīo q̄ in corpore. De corpore Virgi. lib. iij. geor. Cōtinuo notas ⁊ noīa gētis inurunt. Vn̄ genitiue note dicūt̄ ſigna cū q̄bus ex vtero materno infantes egrediunt̄. Cum ad animū refert̄: ⁊ in bonū ⁊ in malū ſumi pōt. Ad laudē. Qui. retulit cū ait: Ille numātia traxit ab vrbe notā. Ad ignominiā ſiue ꝓbꝝ. Sue. Varijs affect⁹ not̄ Ci. li. iij. offi. O turpē notā tēpoꝝ. Inde notare/ignominia afficere. Hora. Multa cuꝫ libertate notabāt. Huius diminutiuū eſt notula a quo fit aliud diminutiuum Notella.

Notabilis q̄ noſci pōt. Col. lib. iiij. Neq̄ foliū notabile gerit. i. per qd̄ noſci crebro poſſit. Quinti. Macie notabilis pallor deformis.

Notarius a notis dictus eſt: id eſt litteris vel çipheris qui per notas quaſdā multarū litterarū vim habentes dicta colligunt.

Noteo es. notui. a quo noteſco/notus fio. Lactā. lib. j. Qd̄ q꞉ fieri nō potuit/vt hoī ꝑ ſeipm̄ rō diuina noteſceret/nō eſt paſſus hoīem diuti⁹ errare. Prop. Nec min⁹ hec noſtri noteſcet fama ſepulchri. Hinc fit Innoteſco. Lactā. li. v. Deniq̄ a doctis huius ſeculi q̄bus forte ſcripta eius innotuerunt/irrideri ſolent. i. nota ⁊ manifeſta facta fuerunt. Cyprianus ṽo in epiſtola ad preſbyteros. Innoteſcere ꝓ notū facere poſuit/cum ait: Vos curate vt ſcripta noſtra ⁊ illoꝝ reſcripta fratribus noſtris inoteſcatis.

Notifico as. notum facio. Ouid. li. j. de pon. Atq̄ modum pene notificare velis.

Notio/cognitio/demōſtratio/manifeſtatio. Cice. li. iij. offi. Explica atq̄ excute intelligētiā tuam: vt videas q̄ ſit in ea ſpecies/forma ⁊ notio boni viri. Proprie autē Boet. cōmentario. iij. topi. Notio intellect⁹ eſt quidā ⁊ ſimplex mētis cōceptio que ad res plures ꝑtineat a ſeinuicem differētes.

Notitia/cognitio a notus q̄ ⁊ notio dicit̄.

Notus a. um. cognitus amic⁹ ⁊ charus dr̄. Vir. li. vij. Et notis cōpellat vocib⁹ vltro. Idē: Hic inter flumi/

na nota.i.cara: vt inquit Ser. Notus noti/ vent⁹ me
ridionalis/hauſter dict⁹ νοτιϭ em̄ latine humor dr̄.
Nothus cum aſpiratiōe/is apud grecos dicit̄ q̄ ex vxo/
re non legitima natus eſt. Virgil. lib. viij. Suppoſi/
ta de matre nothos furata creauit.
Nothrotes peñ. cor. latine torpida ſegnities dicit̄ νω/
θροϭ. languidus.
Nouus a.um. proprie dicit̄ recens ⁊ quod nuper fuit.
Ouid. In noua fert anim⁹ mutatas dicere formas.
Corpora: ab νεορ. Nouū accipit̄ qn̄qꝫ pro magno ⁊
mirando. Virgil. Pollio ⁊ ipſe facit noua carmina
Qn̄qꝫ ꝓ iopinato. Idē: Quis furor iſte nou⁹? Noui
quoqꝫ hoīes dicunt̄ quoꝝ nulli maiores clari fuere:
ſed ipſi ꝑ ſeipſos clari eſſe incipiūt ⁊ magiſtrat⁹ in ci/
uitate aſſequi. Cic. Noui hoīes plurimi eoſdē hono
res cōſecuti ſunt. A nouus fiūt aduerbia noue ⁊ noui
tur: ⁊ ſuperlatiuū nouiſſimus qđ ꝓ vltimo poni con/
ſueuit: q꜡ q̄ recenter fiunt/ vltim locū habent. Cice.
lib. j. de ora. Que duo ſunt ad iudicādū nouiſſima.
Nouicius a.um. qđ eſt nouū. Cuius cōtrariū eſt Vete
ranus. Martia. Si tamē nouicia mancipia fuerunt
non etiā veterana. Mancipia autē nouicia intelligū
tur que anno nondū ſeruierūt. Pli. Nouiciū vinū re
ſinatum conducit.
Nouo as. nouū facio. Sal. Cōſul optimū factu rat⁹ no
cte꜡ q̄ inſtabat añcape ne q̄d eo ſpatio nouaret̄. Hu
ius cōpoſita ſunt: Innouo ⁊ renouo. Liui. lib. j. Fe/
dus inter romā lauiniūqꝫ vrbes renouatū ē. Et in ſa/
cris litteris: Innoua ſigna/ imuta mirabilia.
Nouacula cule. culter raſorius: a nouo as. ꝙ nouare
id eſt nouū facere videat̄. Aug. in Matth. S꜡ inſidi
atur ɔtra potētes: acuit nouaculā vn̄ capillos/ nō vn̄
caput inclinet. Col. li. vlti. poſuit ꝓ cultro licet nō ra
ſorio. Rapoꝝ inq̄t ꝗ rotūdiſſima ſumito: eaqꝫ ſi ſūt
lutoſa detergito ⁊ ſūmā cutē nouacula decerpito.
Noualis genere fe. ⁊ nouale ge. neu. dici pōt ſm̄ Ser.
⁊ diuerſis modis exponi ſolet. Paul. iurecō. dicit eē
terrā proſciſſam q̄ anno ceſſat. Sic Var. Qui inter/
mittitur a nouādo noualis ager. Sic Pli. Nouale
eſt inq̄t qđ alternis annis ſerit̄. Idē ſentire videt̄ Fe
ſtus/ cum ait: Noualis ager noue relict⁹ ſemēti. At
Ser. vult noualē eſſe aruū/ tūc primū ad ſementū ꝓ/
ſciſſum. Unde Virg. Impius hec tam culta noualia
miles habebit? Deplorabat em̄ agrū in quo inſtruē/
do magnope laboraſſet. Sic Hiero. diffinit. Noua/
le eſt ager nunc primū ꝓſciſſus. Et Quinti. in milite
mariano. Mox ingentibus lacertis humū fodere ſe
gnem futuris noualibus eruere ſyluā. Sed Virg. in
ſenſum priorē accipit cum inquit. Alternis idem ton
ſas ceſſare nouales/ ⁊ ſegnē patiere ſitu dureſcere cā
pum. Ideoqꝫ Ser. alibi ait. Noualia .i. noua terra
q̄ per ſingulos annos renouat̄ per ſemina.
Nouellus a.um. diminutiuū a nou⁹. Ambro. Nouel/
lam oliuam dixit.
Nouello as. nouū agrū colo: ſeu nouas vites pango.
Sue. Edixit ne q̄s ī italia nouellaret. Hui⁹ cōpoſitū
eſt Renouello: qđ eſt rurſus nouellū fieri. Col. li. iij.
Eiuſmodi vinea ſi nō aridos in opa h꜡ trūcos ⁊ flecti
pōt factis ſulcis optime ſternit̄ atqꝫ ita renouellat̄.
Nouelletū/ ſumit̄ ꝓ vinea ex nouellis vitibus conſita.
Paul. iurecō. Veluti ſi nouelletū in fundo factū ſit.
Nouerca dr̄ quā q̄s liberis ſublatis noua꜡ vxorē ducit
arcēde familie grā dicta ꝙ noua ſupinducat̄ a prē.
Nouocomēſes dicti ſunt quos Comū diu⁹ Ceſar inq̄li
nos ad habitādū deduxit. Fuerūt em̄ q̄nqꝫ milia e q̄/
bus q̄ngenti illuſtriſſimi greci fuerūt q̄ oppido nomē
relinquētes ⁊ nouū comū appellātes: nouocomēſes
oppidanos vocauere: hos ciuitate donatos in habi/
tatoꝝ numero deſcripſit. Eſt autem comū ⁊ nouoco
mū oppidū italie trāſpadane a plinio ī noua regiōe
collocatū: a q̄ Comenſes ⁊ nouo comēſes dicti ſunt.
Nouē/ gen⁹ numeri: a q̄ fit nouen⁹ a.um. ⁊ nouenari⁹ a.
um. Var. Quo pacto erūt in mulis ⁊ paſtorib⁹ noue
ne ꝑtes: vbi nec admiſſuri/ nec feture obſeruant̄. S꜡
do in hoībus poſſe nouenariū retinere numerū.
Nouēdiū .ix. dieꝝ ſpatiū: a quo nouēdiale ſacrificiū qđ
mortuo fieri ſolebat nono die poſtqꝫ erat ſepult⁹. Li
ui. Nouēdiale/ ſacrū publice ſuſceptū eſt.
Nouunciū/ dicit̄ qđ eſt nouē vnciarū.
Nox a noceo ꝙ oculis noceat: vel a greco qđ eſt νὺξ.
Vn̄ ⁊ nyctileus dictus eſt bacch⁹ ꝙ eius ſacra noctu
celebrarent̄. Eſt autē nox terre vmbra. Noctis par/
tes ſunt veſꝑa/ crepuſculū/ ɔticiniū/ intēpeſtiuū. Gal
liciniū/ lucifer ⁊ matutinū. Diuidunt etiā milites no
ctē in vigilias quattuor q̄ ſingule triu꜡ horaꝝ ſpatio
ſupputant̄: q̄m ſeruāt caſtra viciſſim ꝑ vigilias. Et di
cebatur prima vigilia/ ſecunda/ tertia ⁊ quarta. Et vt
ſcribit Hiero. Vigiles ſecundi primis: ⁊ ſecūdis ter
tij/ tertijſqꝫ nouiſſimi in ſtatiōe ſuccedebant: dato ſi/
gno a Tubicine. Unde Luc. Tertia iā vigiles com/
mouerat hora ſecūdos. A nox fiūt ꝑnox. Noctua/ no
cticorax/ noctūrn⁹/ nocteſco/ ꝑnocto/ noctiuagus/ no
ctiluca binoctiū/ trinoctiū/ quadrinoctiū ⁊ hmōi.
Noxa/ pena dicit̄. Nā noxe dedere dicim⁹ aliquē: hoc
eſt pene tradere ob noxā q̄ ſignificat culpā. Vn̄ noxa
les actiōes: vt Pau. inq̄t appellant̄ q̄ nō ex ɔtractu:
ſed ex noxa atqꝫ maleficio ſeruoꝝ aduerſus nos inſti
tuūtur: quarū actionū vis ⁊ poteſtas hec eſt: vt ſi dā/
nati fuerimus liceat nobis deditiōe ipſius corporis
qđ deliquerit euitare litis eſtimationē/ dando .ſ. cor/
pus viuū. Ouid. Verba fides ſequit̄ noxe tibi dedi/
tus hoſtis. Spargit̄ effuſo cornua bacche mero. Ali
qn̄ noxa dr̄ culpa. Vn̄ iureconſult⁹ de vbo. ſignifica.
ſcribit noxe appellatiōe oē delictū ɔtineri. Liui. Ob
quā meā noxā. Terē. in eu. Vnā hāc noxā amitte: ſi
aliā admiſero vnqꝫ occidito. Aliqn̄ dr̄ Leſio/ dānu꜡.
Ouid. li. xv. me. Nocte nocēt pote ſine noxa luce bi/
bunt̄. Col. li. iiij. Ea res a noxa curgulionū videt̄ cō/
ditas fruges defendere. Sue. Spurināqꝫ irridēs et
vt falſu꜡ arguēs ꝙ ſine vlla noxa ſua idus martie ad/
eſſent. Noxitudo etiā apud veteres ꝓnoxa dr̄.
Noxia culpa. Plau. in Mer. Nihil magis manifeſto
teneo/ innoxia es. Ex noxia.
Noxius a.um. quod nocet. Cuius cōtrariū/ Innoxius
qui non nocet.

N Ante V

Nubes eſt vapor humid⁹ in ſublime egreſſus: ſiue aer
in liquorē coactus/ cuius denſitas haud dubie ſolem
obumbrat/ ſunt q̄ hoc nomen a νεφοϭ deriuēt quod
apud grecos a priuatione lucis nomē accepit quēad/
modū κνηφαϭ qđ nymbū ſignificat a q̄ noſtri gne/
phoſum dixere obſcuꝝ quaſi nebuloſum. Var. Gne
phoſus locus ⁊ ſine vlla luce.
Nubecula diminutiuū/ parua nubes. Pli. li. xviij. Nu/
becula ꝗuis parua ventū ꝓcelloſum dabit.
Nubilus a.um. pe. cor. fuſcū: nubibus tectū. Nubilus
vo ſubſtantiuū/ ſignificat ipſam nubem.
Nubiloſus a.um. quod eſt nibibus plenū.
Nubilariū/ locus quo ꝓpter nubes cōferunt̄ frumēta
ſemitrita. Col. li. j. Huic arce nubilari/ applicari de/
bet maxime in italia ꝓpter incōſtātiā celi quo collata
ſemitrita frumēta ꝓtegant̄ ſi ſubitane⁹ imber acceſ/
ſerit. Dicit̄ ⁊ Nubilar. Idem lib. ij. Qui ſi falcibus
ſegetes cū parte culmi demeſſa ſit protin⁹ in aceruū
vel in nubilar ɔgeritur.
Nubilo as. nubilū ſeu obſcurum facio. Cato de re ruſ.
Ubi nubilat̄ ⁊ noctu ſub tecto poſito quotidie cū ſol
erit in ſole ponito. Hinc cōponit̄ Obnubilo qđ eſt
totū obſcurū facio ⁊ quaſi nubib⁹ impleo. Gel. li. j.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN